

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any V

Octubre de 1980

N.º 17

Cinc anys després

...d'aquella primera reunió de persones interessades en la formació a Sitges d'un Centre d'Estudis a l'estil dels existents en altres poblacions de Catalunya, el Grup d'Estudis Sitgetans se sent satisfet de l'obra feta. Per això avui, en aquest Butlletí hi inserim una relació de les trobades del Grup i de les publicacions, exposicions i conferències realitzades, així com una llista dels socis que, diversos en edat, en pensament, en origen, en formació i en moltes altres coses, es senten units per la convicció de la importància que té per a un poble conèixer els seus orígens, la seva història, la seva gent, i fan possible, amb el seu suport i el seu ajut, la continuïtat de l'obra realitzada. Una obra que no té altra beneficiari que el poble de Sitges i la cultura del nostre País, i per a la qual demanem el suport de tots.

Assemblees del Grup d'Estudis Sitgetans

- Preliminar, 26 de setembre 1975.
Fundacional, 14 d'octubre 1975.
2.ª 4 novembre 1975.
3.ª 12 desembre 1975.
4.ª 9 gener 1976.
5.ª 6 febrer 1976. Ramon Planes: «L'Amic de les Arts».
6.ª 12 març 1976. Jacint Sastre Descarrega: Els primers pobladors de Sitges.
7.ª 6 maig 1976. Jofre Vila i Soler: El Ball de Bastons de Sitges (1).
8.ª 14 juliol 1976. Antoni Vigó i Marcé: Joaquim Espalter, pintor de Sitges.
9.ª 17 setembre 1976.
10.ª 29 d'octubre 1976. Isabel Coll i Mirabent: Els altars barrocs de la Parròquia de Sitges (2).
11.ª 14 de gener 1977. Jacint Sastre Descarrega: Cent anys de fàbriques de calçat a Sitges.
12.ª 18 febrer 1977. Vinyet Panyella Balsells: El poeta Trinitat Catasús.
13.ª 31 març 1977. Joan Puig i Mestre: Perquè vaig fundar la impremta.
14.ª 20 maig 1977. Lluís Jou i Mirabent: El perquè d'un museu marítim a Sitges.
15.ª 17 juny 1977. Salvador Picas i Fíguls: Sorpreses, geografia i narracions sitgetanes.
16.ª 22 juliol 1977. Antoni Maymó Duarte: Viatges.
17.ª 21 setembre 1977. David Jou i Andreu: Sitges i Isla Cristina (3).
18.ª 4 novembre 1977. Màxim Pié i Fuster: Miniatures Navals.
19.ª 16 desembre 1977. Josep Picas i Julià: El còlera a Sitges el 1854 (4).
20.ª 27 gener 1978. David Jou i Mirabent: Els capitells de Pere Jou a Sitges i a Berga.
21.ª 9 març 1978. Joaquim Veà: Dades per a

un estudi sociològic del problema de la tercera edat a Sitges.

22.ª 21 abril 1978. Jacint Picas i Cardó: Excursions pel massís del Garraf i Sitges

23.ª 9 juny 1978. Ignasi M. Muntaner i Pascual: Els conflictes catalans dels segles XVII i XVIII a Sitges (5).

24.ª 20 juliol 1978. David Jou, Josep A. Benitez, Antoni Vigó: Diapositives sobre obres de Joaquim de Miró i Antoni Almirall (6).

25.ª 3 novembre 1978.

26.ª 20 desembre 1978. Salvador Picas i Fíguls: Les masies de Sitges.

27.ª 23 febrer 1979. Vicenç Carbonell i Virella: Breu història d'Olivella (7).

28.ª 29 març 1979. Santiago Buscató i Vigó: Estructura econòmica de Sitges l'any 1978.

29.ª 4 maig 1979. Santiago Casanova i Giner: Els Goigs de Sitges (8).

30.ª 22 juny 1979. Vinyet Panyella Balsells: La institució notarial a Sitges (9).

31.ª 18 d'octubre 1979. Ventura Sella i Barachina: Història de la controvèrsia «Regula Magistri» - «Regula Sancti Benedicti» (10).

32.ª 21 desembre 1979. Jacint Sastre i Tutusaus: Bernat de Fonollar, senyor de Sitges.

33.ª 25 gener 1980. Joan Rius i Vila: El Sitges de la postguerra vist per un foraster.

34.ª 7 març 1980. Charles Miles: Jaume Sunyer i Juncosa, mestre de cases (11).

35.ª 15 maig 1980. Joan Puig i Mestre. Mosaic de recordances (12).

36.ª 27 juny 1980. Jacint Sastre Tutusaus: Sitges en temps de Bernat de Fonollar.

37.ª 28 setembre 1980. Vinyet Panyella Balsells: El poeta vilafranquí Claudi Mas i Jornet.

- (2) Extracte publicat al Butlletí GES, núm. 5.
- (3) Extracte publicat al Butlletí GES, núm. 8.
- (4) Extracte publicat al Butlletí GES, núm. 9.
- (5) Resum-presentació del llibre del mateix títol, núm. 3 de la col·lecció «Estudis Sitgetans».
- (6) Complement gràfic de l'exposició celebrada per l'abril-maig del mateix any.

- (7) Extracte publicat al Butlletí GES, núm. 12 bis.
- (8) Publicat íntegrament al Butlletí GES, núm. 13.
- (9) Resum d'un treball en curs de publicació.
- (10) Publicat íntegrament a «El Eco de Sitges».
- (11) Publicat íntegrament al Butlletí GES, núm. 15.
- (12) Publicat íntegrament al Butlletí GES, núm. 16.

Actes organitzats pel Grup d'Estudis Sitgetans

- 3 d'abril 1976. Conferència de Joaquim Molas sobre «L'Avantguardisme català i el grup de l'Amic de les Arts».
- 10 d'abril 1976. Taula rodona sobre «L'Amic de les Arts», amb Josep Carbonell i Gener, Sebastià Gasch, Ramon Planes i Josep M. Castellet.
- 25 febrer 1977. Conferència del Dr. Manuel Mundó sobre «Ramon de Sitges, oficial de la cancelleria d'Alfons I».
- 15 d'abril 1977. Sopar d'homenatge a Joan Puig i Mestre.
- 28 maig 1977. Conferència d'Octavi Saltor sobre el tema «El Dr. Robert, ciutadà».
- 3 juny 1977. Conferència del Dr. A. Gallart-Esquerdo sobre «El Dr. Robert, metge i catedràtic».
- 28 gener 1978. Presentació del llibre de Josep Carbonell i Gener, «Don Josep Bonaventura Falç i el context històric de la seva època», a càrrec de Miquel Coll i Alentorn.
- 2 d'abril 1978. Audició de sardanes, per la Cobla Sitgetana, en homenatge al mestre Antoni Català i Vidal.
- 29 d'abril 1978. Presentació del llibre de Salvador Soler i Forment «Càntic del Vinyet i altres poemes», a càrrec de Leandre Amigó.
- 26 gener 1979. Presentació del llibre d'Ignasi M. Muntaner «Sitges i els conflictes catalans dels segles XVII i XVIII», a càrrec d'Albert Virella i Bloda.
- 4 març 1980. Presentació del llibre «Antologia de la narrativa catalana dels setanta», de Carme Rey, Jaume Martí Olivella i Albert Porqueras, a cura de Josep M. Castellet i Alex Broch, i amb la intervenció d'Oriol Pi de Cabanyes i de Quim Monzó.
- Octubre 1980. Presentació del llibre de Josep Carbonell i Gener, «Esquema històric dels sis anys napoleònics a Sitges», a cura de Ramon Planes, amb un homenatge a l'autor a càrrec de Ramon Planes, Miquel Coll i Alentorn i J. V. Foix.

Exposicions organitzades pel Grup d'Estudis Sitgetans

1977. 28 de maig - 4 de juny. Exposició de documents relatius al Dr. Robert, al Saló de Sessions de l'Ajuntament de Sitges.
1978. 28 d'abril - 7 de maig. Exposició d'obres dels pintors sitgetans Joaquim de Miró i Antoni Almirall, a l'Estudi Vidal.
1978. 23 - 30 d'agost. Exposició de documents i records sobre el mestre Antoni Català, a l'Estudi Vidal.
1980. 7 - 28 de juny. Exposició itinerant de l'Institut d'Estudis Penedesencs titulada «Un Penedès poc conegut», al pati de la Biblioteca Popular Santiago Rusiñol.
1980. 1 - 11 d'octubre. Exposició d'obres dels pintors de l'Escola Llumínista de Sitges, en el centenari de l'establiment a la Vila dels seus capdavaners.

Publicacions del Grup d'Estudis Sitgetans

A) Col·lecció «Estudis Sitgetans»

- 1) Llopis i Bofill, Joan. **Assaig Històric sobre la Vila de Sitges**. Edició facsimil amb un pròleg de Josep Carbonell i Gener. Sitges, GES, 1977. 192-10.
- 2) Soler i Forment, Salvador. **Càntic del Vinyet i altres poemes**. Pròleg de Ramon Buckley. Sitges, GES, 1977. 16 pp.
- 3) Muntaner (i Pascual), Ignasi M.^a. **Sitges i els conflictes catalans dels Segles XVII i XVIII**. Pròleg de M. Coll i Alentorn. Sitges, GES, 1978. 94 pp.
- 4) Roig (i Raventós), Emerencià. **Sitges dels Nostres Avis**. Pròleg de Lluís Jou. Sitges, GES, 1979. 202 pp.
- 5) Soler i Cartró, Josep. **Geografia i guia de la Vila de Sitges i son terme municipal**. Pròleg de Josep M. Soler i Soler. Sitges, GES, 1980. 76 pp.

- 6) Carbonell i Gener, Josep. **Esquema Històric dels sis anys napoleònics a Sitges**. Pròleg de Lluís Jou. Sitges, GES, 1980. 128 pp.

B) Col·lecció «Quaderns»

- 1) **75è Aniversari de la mort del Dr. Bartomeu Robert**. Sitges, GES, 1977.
- 2) **Exposició d'obres dels pintors sitgetans Joaquim de Miró i Antoni Almirall**. Sitges, GES, 1978.
- 3) **El mestre Català i la seva obra**. Sitges, GES, 1978.
- 4) **Picas i Cardó, Jacint. Crida per a la Verema de 1978**. Sitges, GES, 1978.
- 5) **Panyella Balsells, Vinyet. Crida per a la Verema de 1979**. Sitges, GES, 1979.
- 6) **Jou i Mirabent, David. L'Escultor Pere Jou**. Sitges, GES, 1979.

- 7) **L'Escola Llumínista de Sitges. Exposició.** Sitges, GES, 1980.

C) Fora de col·lecció

- 1) **Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans.**
Publicat des del febrer del 1976. N'han

aparegut 17 números amb un total de 120 pàgines.

- 2) **Homenatge a «L'Amic de les Arts».** Sitges, GES, 1976. 24 pp. + **Manifest. Groc.**
3) **Mas i Parera, Pere. Goigs a Sant Rusiñol, pare dels sitgetans.** Sitges, GES, 1977.

Relació alfabètica de Socis del Grup d'Estudis Sitgetans

Agustí Albors i Soler
Lluís Albors i Soler
Antoni Almirall i Andreu
Antoni Almirall i Malivern
Manel Alquezar i Montañés
Antònia Andreu i Mitjans
Rosa Alsina i Fuster
Pere Armengou i Torra
Josep M.ª Artigas i Ibàñez
Ramon Artigas i Poch
Michelle Aveline i Mas
Josefina Barrachina i Rovira
Teresa Benazet i Puighibet
Josep A. Benítez i Muntané
Francesc Berbegal i Vidal
Pere Biel i Coromines
M.ª Dolors de Bolós i d'Almar
Andreu Bosch i Aiza
Montserrat Buscató i Berta
Santiago Buscató i Vigó
Joan Butí i Ferret
Josep Carbonell i Gener (†)
Núria Carbonell i Carbonell
Manuel Carbonell i Tort
Santiago Casanova i Giner
Rafel Casanova i Termes
M.ª Teresa Catà i Esteve
Josep M. Catusus i Catusus (†)
Josep. Cenozo i Artigas
Florència Coll i Hill
Isabel Coll i Mirabent
Pere Danès i Carbonell
Antoni Farreras i Sabadell
Josep M.ª Font i Llopart
Blai Fontanals i Argenté
Assumpta Gou i Vernet
Brenda Haslam
Julià Hernaez i Bachs
Noemí Hostench i Martin
Antoni Ibàñez i Escoda
Sebastià Ill i Bages
David Jou i Andreu
David Jou i Mirabent
Lluís Jou i Mirabent
Pere Jou i Mirabent
Xavier Jou i Mirabent
Margarida Julià i Ribas
Montserrat Julià i Ribas
Antoni Julià i Ribas
Maria Junyent i Rovira
Enriqueta Malivern i Sardà
Marisa Marsal i Alvarez
Ferran Martínez i Sancho
Roser Masdeu i Lamiel
Joan Martínez i Sardà
Lluís Massó i Mestre
Jordi Matas i Arnalot
Miquel Matas i Arnalot
Josep Matas i Puig
Antoni Maymó i Duarte

Charles Miles
Esther Millan i Salsas
Lluïsa Mirabent i De Diego
M.ª Dolors Mirabent i Muntaner
Rosa Mirabent i Muntaner
Josep Mirabent i Magrans
Xavier Miret i Mestre
Josep Martí i Montserrat
Antonieta Montserrat i Robert
Elisabet Montull i Ràfols
Angels Monzó i Almirall
Rosa Muntaner i Estivill
Ignasi M.ª Muntaner i Pasqual
Albert Nadal i Carbonell
Josep Orriols i Mas
Vinyet Panyella i Balsells
Carme Pañella i Barrachina
Angels Parés i Corretgé
Vinyet Parés i Corretgé
Josep Pascual i Camps
Montserrat Paretas i Curtiada
Anna M.ª Picas i Barrachina
Jacint Picas i Cardó
Llorenç Picas i Cardó
Salvador Picas i Figuls
Josep Picas i Julià
Jacint Picas i Julià
Jordi Planes i Godesart
Jordi Planes i Haslam
Màxim Pié i Fuster
Ramon Planes i Izabal
Joan Puig i Mestre
Francesc X. Puig i Rovira
Antoni Rafecas i Casals
Gabriela Ribalta i Gils
M.ª Teresa Recasens i Miró
Salvador Ricart i Esplugas
Josep Ripoll i Muiño
Anna M.ª Robert i Gorgas
Isabel Robert i Gorgas
Jordi Robert i Gorgas
Josep Robert i Mestre (†)
Eduard Rodrigo i Jover
Carme Sastre i Descarrega
Jacint Sastre i Descarrega
Jacint Sastre i Tutusaus
Joan Sella i Montserrat
Ventura Sella i Barrachina
Pere Serramalera i Cosp
Joan Simó i Del Molino
Josep M. Sobré i Barea
Eliseu Soler i Alvarez
Josep M. Soler i Soler
Carme Tort i Arnau
Xavier Tort i Betriu
Mercé Valls i Brugulat
Joaquim Veà i Baró
César Verdejo i Almiñana
Miquel Vigó i Julià
Antoni Vigó i Marcé
Jofre Vila i Soler

Notes sobre la construcció de l'Església Parroquial

A Salvador Ribera i Forment, des-
cendent del mestre de cases de la
Parròquia de Sitges. Amb afecte.

L'església parroquial de Sitges és una peça interessant no solament per ésser un exemple representatiu de planta i alçat característic d'una manera de projectar en una època determinada, sinó també pel que la seva imatge representa pel nostre poble.

Aquests són els dos motius que m'han impulsat a fer aquest estudi, un estudi basat en documents trobats en quatre arxius: Arxiu Capitular de Barcelona; Arxiu Episcopal de Barcelona; Arxiu de la Parròquia de Sitges; i Arxiu Municipal de Sitges. En tots ells hi ha documents per a poder dir coses de la nostra església, església que pertany a cada un dels habitants de la Vila, motiu pel qual sento la necessitat de donar-los a conèixer.

Aquest treball es pot dividir en dues parts: una primera part que es basa en els documents trobats sobre l'edifici; i una segona part que servirà per a situar l'obra dins el context artístic del moment, podent fer servir per aquesta part el mètode comparatiu.

Començant per la primera part, és a dir, la documental, trobem un document del dia 7 de novembre de 1664, que diu així: «Nos J. Bta. Vila, canònic de l'Església de la Seu de Barcelona, encarregat de les coses espirituals, al dictecte en nosaltres en Crist, Reverend Rector i Cura d'Animes Regent de l'església de Sant Bartomeu i Santa Tecla de Sitges, de la diòcesi de Barcelona; Salut en el Senyor:

Així com l'església de dita Vila es té que edificar, edificar i ampliar si l'obra s'arriba a fer, i la primera pedra es posés, per Glòria de Deu omnipotent, al costat de les cerimònies que acostuma a fer la diòcesi de Barcelona, i que estan ordenades, beneir aquella (es refereix a la pedra) i en el seu lloc col·locar-la; i això puguem i estiguen facultats de forma lliure i lícita, a tenor de la present carta fer això puguem, permís i llicència concedim, i facultat us donem».

Era aquesta la resposta que donava l'església als jurats de Sitges, els quals dies abans havien sol·licitat llicència per a fer la nova església, afirmant que la nova construcció era necessària ja que l'església que hi havia era molt petita, i s'oïen els oficis de manera indecent. La reunió entre els jurats en la qual es va decidir que es faria una església nova, i que s'enviessin uns jurats a Barcelona per a tractar d'aquest afer, va tenir lloc el dia 11 d'octubre de 1664.

Pocs mesos més tard, el mes de gener de 1665, Lluç Girona va a Barcelona a demanar a l'Il·lustre Capítol que apliquessin les Canongies a l'obra de dita església. Per fer aquesta feina va passar 8 dies a Barcelona cobrant de la Vila de Sitges 6 lliures i 8 sous.

Ja el dia 15 d'abril, el mateix Lluç Girona és enviat a Barcelona per ajustar amb Pere Rois «El negoci del seu taller que s'havia de menester per l'obra de l'església».

Pero Roig és el que ara anomenem el contractista; el mestre de cases, l'actual arquitecte, fou Sebastià Vives, mestre de Cases de la Granada del Penedès.

És de pensar que el mestre Vives era ja un home d'edat en encarregar-se de l'obra de l'església de Sitges, ja que —a més de saber que havia treballat en altres obres, l'any 1679 tro-

bem una època en la qual se'ns diu que havia mort. Aquesta època diu així:

«Item per la recepció d'una àpoca signada per Elisabeth Vives, vídua de Sebastià Vives, mestre de Cases, a los sobredits jurats en diada de 29 de setembre de 1679, de quantitat 72 lliures, per obres».

El mestre de Cases Vives va tenir una filla que es casà amb un altre mestre de Cases que porta el nom de Pere Forment, i que en un document (1) en què fa de padrí d'un nen diu que és fill de França. La família Forment seguiria treballant a Sitges durant segles arribant fins als nostres dies.

Però seguim amb la història de la construcció de l'església.

El moment en què la construcció de l'edifici devia estar en el punt més àlgid, és el mes d'abril de 1666.

D'aquest mes trobem un document que diu: «Nos Joan Baptista Vila, Canonge de la Seu de Barcelona, Regent en lo espiritual, al estimat Cura Regent de la Parròquia de Sant Bartomeu i Santa Tecla de Sitges, diòcesi de Barcelona, Salut en el Senyor:

Com per part del poble i dels Jurats de dita Vila de Sitges ens hagi sigut proposat a nosaltres, i per part d'aquests, que en raó de la incomoditat inherent de fer els divinis oficis, per causa de la destrucció de l'antiga, i construcció de la nova parròquia, i certament per el concepte de perill del edifici, i per l'irreverència del SS Sagrament, A nos ens van suplicar perquè donguéssim permís per a traslladar el cos del S.S. Senyor de l'abans dita parròquia, i les fonts baptismals, a l'església de Sant Joan Baptista del Hospital, que es troba dins les muralles antigues de dita Vila. Que ens dignem nosaltres a concedir i otorgar llicència. Nos, considerant la ja abans esmentada petició, i considerant-la justa i racional, Donem i concedim llicència i facultat a vosaltres i a dit Cura d'Animes regent de l'esmentada parròquia de Sitges, de dita diòcesi de Barcelona, perquè en el curs de la qual obra puguem i estiguen facultats que el S.S. Cos de Crist i les fonts de l'església parroquial, poguem transportar i portar en aquell lloc, i de bona forma i amb honor i reverència col·locar-lo, i allí els oficis sagrats celebrar fins que la ja esmentada parròquia estigui en el millor estat idoni que sigui precis, i que el diví culte requireix; però que tot això no es faci abans (és a dir que no es traslladi abans que la parròquia estigui en condicions). Us Roguem, en Nom del Senyor, que durant la trasllació, el transport, i celebració, es faci en honor i glòria de Déu i pel bé de dita parròquia, procurant que totes les coses ja dites en aquesta es compleixin. Procurant també per l'acabament de dita parròquia, perquè totes les coses supradictes restituiu, i allà a Déu serviu i serviu a l'Altíssim de la manera que acostumeu a fer».

La data de 1666 és la data que hi ha a la cantonada de l'església. Aquest mateix any, i el dia 12 de setembre, es troben unes àpoques de dues persones a les quals la Vila pagava perquè dormissin a l'interior de l'església ja que es trobava oberta. El pagament era de 4 lliures a cada un d'ells per a quinze dies d'haver dormit.

El dia 15 de juliol de 1672 es troba un altre document que diu: «Ildefons de Sotomayor, per la Gràcia de Déu, i de la Seu Apostòlica, Arquebisbe, i bisbe de Barcelona, i Conseller Reial,

al nostre dilecte en Crist, Ilm. Francesc Maimó, canònic de la Nostra Església de Barcelona, Salut en el Senyor. Perquè de la relació en nos feta, l'església de Sant Bartomeu i Santa Tecla de Sitges, diòcesis de Barcelona, de nou **construïda i edificada**, decentment es mostra avui dia. Així ha d'ésser beneïda i en ella col·locada el S.S. Sagrament, i d'aquí en més endavant fer en ella el sacrifici de la missa, a fi que dita església parroquial d'acord amb els ritus i cerimònies del ritual romà, es pugui dita església beneir i decentment col·locar en aquesta el S. Sagrament de l'Eucaristia en el seu Sagrari, i també en aquesta església reverentment es puguin dir misses de manera devota, puguin i facis, i que tots els sacerdots, tant seculars com regulars, puguin i tinguin la facultat (de tot el que s'ha dit abans), a tenor de la present concedim llicència, i facultat impartim. Donada al Palau Episcopal el dia 15 de juliol de 1672.

Al cap de tres dies, el 18 de juliol de 1672, es beneí l'església de Sitges.

Un mes abans, en una reunió realitzada a l'Ajuntament de Sitges —el dia 18 de juny— es va fer una proposta de la festa de la benedicció de l'església. En aquesta reunió es demanava que es fes amb la deguda solemnitat i reverència. Es diu que es compri pòlvora, i que hi hagi música i cantors, i el que sigui de menester per «lo festiu i alegre del dia de festa». Tots aproven que es faci tot això. Pere Ribera diu que es fixi un màxim de 50 lliures. Pere Saborit diu que es gastí el que es tingui de menester.

El 30 de juliol de 1673, en una reunió a l'Ajuntament es diu que és necessari que l'església s'acabi i que es pagui al Mestre de Cases Vives «que vol ésser pagat amb molta raó», i així «que tots aquells que deuen les promeses ja passades, que el senyor batlle faci justícia i faci pagar a tots els endarrerits, i que taxe a aquells que no han pogut prometre».

La construcció de l'església s'havia anat pagant gràcies als impostos sobre la pesca. Així el 14 de gener de 1666, l'Ajuntament de Sitges posà un impost al peix del foraster el qual havia de revertir a la construcció de l'església.

A finals d'any de 1666, el 22 de desembre, es diu que les barques forasteres que pesquin en aigües de la Vila pagaran una doble per barcada. Aquestes dobles aniran destinades a l'obra de la fàbrica de l'església. El Bisbe de Barcelona donà llicència a tots els pescadors de pescar el dissabte al vespre o dia de festa, amb la condició que han de donar part de la pesca a l'obra de l'església.

Dels diners de les barques, el dia 23 de maig de 1674 s'aprova de fer el Comunitat.

En una visita que el Bisbe va realitzar a Sitges l'any 1683 va manar que el cementiri que hi ha al costat de l'església es tanqués amb una reixa de ferro; i també que «totes aquelles persones que hagin pres rajoles i qualsevol altres coses de dita parroquial església, i aquelles no hauran tornat ni restituit a dita església, ni en espècies ni en lo just valor, estan carregats en consciència i obligats a restituir-lo i de no fer-ho causen greu dany a ses consciències».

L'element més característic i significatiu de l'església de Sitges es indubtablement el Campanar. Aquest no fou fet pel mateix Mestre de Cases que va fer l'església sinó que és de l'any 1688, i fet per un Mestre de Cases del Vendrell que portava per nom el de «Mestre Carlos».

El dia 16 de febrer es féu «Lo acta per les obres de l'obra de l'església que son Joan Selva, batlle, Magí Soler, Antoni Aldibert, Lluch Benaprès, Agustí Robert, Cristófor Girona. Del

preu fet se dona al mestre Carlos, mestre de cases, habitant de lo Vendrell, per fer créixer tres cossos de paret al campanar, i fer quatre voltes i emblanquir, i altres feines, com més llargament consta en l'acta feta per Joan Torrens, notari de dita Vila, sia y any sobradit, del preu fet com a paga 36 lliures».

El fet de no tenir campanar no vol dir que l'església no tingués campana, sinó que certament la tenia, possiblement en el comunitat. L'any 1680 trobem que Joan Batlle avança els diners del bronze de la campana per l'església, diners que li foren tornats per la Vila l'any 1683.

La segona meitat del segle XVII foren uns anys de milloraments de la Vila. Així veiem que el mestre de Cases Pere Màrtir Benaprès; l'any 1664 arregla el reixat de la peixateria i el de la carnisseria; l'any de 1665 s'escura el Pouvedre i el pou de Terra Cavada; l'any 1666 s'adoba i s'arregla la teulada del rellotge, la maquinària del qual era governada pel sastre Rafael Vidal.

L'any 1671 s'adoba el corral de la Vila; s'arregla un forat de la Vall, i també les rajoles de l'abeurador del Poudevall.

L'any 1672 es cobreix una base de davant l'església i s'adoben i descobreixen les clavegures

L'any 1674 s'arregla el portal del Cap de la Vila. L'any 1675 el portal del carrer Nou...

L'any 1681 el mestre de Cases Pere Forment arregla la Capella del Sant Crist. L'any 1682 s'arregla el carrer de Tacó, l'any 1685 s'arregla la Fragata que posseïa el poble de Sitges.

Sabem d'altres detalls sobre aquesta època com pot ésser la prohibició d'oir missa dalt de les capelles i el cor, ja que des d'aquí dalt s'oïa de manera indecent (1682); pagaments als obrers de la fàbrica de l'església, pagaments del lloguer d'animals per tragar, etc.

Tot això, juntament amb la construcció —realitzada durant aquesta segona meitat del segle XVII— dels altars barrocs de la parròquia, fan que en la història artística-urbanística de Sitges, aquesta etapa assoleixi el qualificatiu de molt important.

* * *

Fins aquí la part objectiva de la història de la construcció de l'església, la part que es comprovable amb documents. Per dir altres coses sobre la construcció d'aquest edifici, ens servirem d'un altre mètode, molt aplicat en la història de l'art, i que consisteix en la comparació d'edificis.

Hem dit abans que el Mestre de Cases de l'església parroquial de Sitges va ésser Sebastià Vives, de la Granada del Penedès.

El fet que s'escollís aquest mestre de cases no va ésser casualitat. A Sitges ja es coneixia Sebastià Vives pel motiu que estava fent l'església de Sant Pere de Ribes, l'església antiga que està al costat del Castell.

Les dues esglésies, la de Sitges i la de Ribes, tenen la mateixa planta, la mateixa rosassa, una porta principal adovellada —que avui en els dos llocs està tapada per un cos afegit—, i una porta lateral que a Ribes sempre ha estat descoberta, mentre que a Sitges en fer-se una reforma i ampliació durant el passat segle va quedar amagada darrera un retaule. Aquesta porta lateral a Ribes porta el nom de Portal de les Animes, a Sitges és el Portal de Santa Caterina.

Els dos portals són de la mateixa època i de la mateixa mà. Tenen la mateixa composició

malgrat que la de Sant Pere de Ribes sigui més rica en decoració que la de Sitges. La porta de Sant Pere de Ribes ens diu la data de la construcció de la porta: any 1666, la de l'església de Sitges no ens diu res de quan fou feta. Es, però, de creure que és posterior a la de l'església de Ribes ja que a Sitges s'atreveixen a fer un frontó trencat, mentre que a Ribes s'intentava un trencament que no acabà de fer-se deixant un frontó solament escalonat.

S'ha dit que la porta és del segle XVI, però un frontó trencat a Catalunya no el trobem en aquesta època.

Hi ha un document de l'any 1671 en què es fa la nova distribució de les capelles i on es diu «l'altar de la Concepció es possi al costat del portal de Santa Caterina», és a dir, on avui encara hi és, ja que el portal de Santa Caterina ha quedat amagat darrera l'altar del Roser. És l'únic document que hem trobat que ens parli d'aquest portal, que és de creure que en aquest any ja estava obert.

Si a més de tot això recordem el que diuen els documents, que l'església anterior havia estat enderrocada, i s'havia edificat de nou una altra, haurem de creure que els dos mètodes, tant el documental com el comparatiu, indiquen que és un portal fet al segle XVII.

Fins aquí un període important per l'església i el poble de Sitges. Després en aquesta construcció originària s'han fet altres reformes importants com pot ésser la que a mitjans de

segle passat fan els germans Cros sota la direcció del arquitecte J. Simó i Fontcuberta, o bé l'acabament del campanar fet pel mestre d'obres Suñé; o les reformes que l'any 1900 porta a cap mossèn Bricullé, o també la construcció de l'absis als anys quaranta.

Actualment s'han fet obres a l'església de Sitges, obres de restauració o bé de millorament. És cert que unes han estat molt encertades, i altres no tant però sembla que totes elles intentin tornar a fer reluir l'esperit originari de l'obra, sense cap aditament postís. Si no es fes així possiblement es cauria en una deformació artística de l'edifici parroquial, ja que certament no és necessari solament tenir intel·ligència i sensibilitat per promoure unes obres, sinó que cal conèixer èpoques, estils i maneres de fer, solament així tindrem la sort de conservar un edifici característic de la Vila, i estimat per tots nosaltres.

Isabel Coll i Mirabent

[El present treball és una avançada de la Tesi Doctoral que actualment realitza l'autora en el Departament d'Art de la Universitat de Barcelona sobre Arquitectura i Urbanisme de Sitges (segles X-XX)].

(1) Document trobat per M. Soler Magrans, al llibre de naixements de la Parròquia.

Les terres de D. Josep Bonaventura Falç

Una de les més antigues i riques famílies sitgetanes fou, com és ben sabut, la dels Falç. Josep Carbonell i Gener n'havia estudiat bastant els orígens i l'arbre genealògic (1) fins al darre: Falç, Don Josep Bonaventura Falç i Roger (1748-1803), a la biografia del qual Carbonell dedicà un gros volum (2). La primera notícia dels Falç es troba, ens diu Carbonell, en el testament de Bernat de Fonollar, que fa una deïxa a la família de Bernat Falç.

En iniciar-se el segle XVI els Falç eren bàsicament navegants. Comerciaaven amb els ports de la Mediterrània occidental i tenien terres. Eren propietaris, es veu, de la casa encara avui coneguda com a can Falç, conservada actualment per les senyoretas de Dalmau, descendents del llinatge Falç; eren propietaris de totes les terres que, adjacents a la casa, formaven el carrer que se'n deia «Parellades», el que avui va des de la carretera a la platja.

L'evolució del patrimoni immobiliari de la casa Falç de Sitges és ben interessant d'estudiar, perquè pot donar una idea força clara del pes d'aquell casal i és un exponent de l'evolució que feren, entre els segles XVI i XIX moltes famílies de la costa catalana.

Com a avenç a aquest estudi, com a complement del valuós llibre de Carbonell i Gener que hem esmentat, ens ha semblat interessant reproduir al «Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans» una part de l'inventari dels béns que posseïa Don Josep Bonaventura Falç i Roger en esdevenir-se la seva mort —el 4 d'abril del 1803— (3), béns que ell, en el seu testament, valorava en 260.000 lliures (4). Aquest inventari es conserva a l'Arxiu Històric Municipal de Sitges, però no fou utilitzat per Carbonell i Gener en el seu interessant llibre sobre D. Josep Bonaventura Falç.

L'INVENTARI DE D. JOSEP BONAVENTURA FALÇ

Pren l'inventari a què ens referim, autoritzat pel notari de Sitges, Joan Pau Ferrer i Sala, Don Josep de Dalmau i Falç, domiciliat a la ciutat de Reus en nom de la seva mare, Francisca Falç (Roger), vídua de Domingo Dalmau. «Maria Francesca Falç ha esdevingut muller de don Domènec Dalmau i Bargulló, fill de don Josep Dalmau, ciutadà honrat de Barcelona i de dona Rosa Bargulló, habitant de la vila de Reus» el setembre del 1756 (5). Fou nomenada hereva universal de Don Josep Bonaventura Falç en el seu testament atorgat el 15 de desembre del 1802 i entregat al notari Ferrer el dia següent (6). Era, a més, hereva fideicomissària de la casa Falç, segons es declara en el mateix testament. Ens referim únicament a les finques, cases i terres, prescindint dels béns mobles de la Casa de Mar, la biblioteca de l'estudi, les joies de l'«armari de la plata», les imatges de la capella, etc., no perquè no siguin interessants sinó perquè aquest breu treball s'estendria desmesuradament. Tan sols apuntarem que en els sis cellers de la casa —2 cellerets, 2 «cellers de la malvasia» i 2 cellers grans— hi trobem 44 bótes de set càrregues cada una, 8 pites, 2 mitges pipes, 10 barrelons i 5 bòtils. Tampoc no farem esment dels béns mobles conservats en cada una de les masies. Indicarem, però, que a penes en cap masia hi manca la premsa i un bon nombre de bótes grans. Trobem, així, a Mas Renart, dues premses, 39 bótes de sis a set càrregues i una pipa; a La Serra, 19 bótes i una premsa; al Mas Quadrell, una premsa i 5 bótes; a la Casa Nova, 6 bótes, una pipa i una premsa; a la Casa Vella d'Olivella, una premsa i 12 bótes; a la Casa d'en

Martí, una premsa. Sumen, doncs, unes 125 bótes de sis a set càrregues, a més de diverses pipes, mitges pipes i barretons. Això ens fa imaginar que les rendes de Can Falç eren, bàsicament, agrícoles, i predominantment vinícoles. L'inventari d'immobles ens ho confirmarà. Vegem-lo (*).

TERRES I PROPIETATS

— «Primo: la dalt dita casa ahont habitava lo difunt, y los sobredits mobles exhisteixen y que habitavan y era propria dels avis de dita sa mare (7) y principal ab son hort a ella contiguo, botigas o magatsems ab una gran gàbia al mitg del horn de fusta i jonchs, unas rodas de cinia bonas y altres quatre rodas de pi novas per una bomba, un safreig gran y altre petit, divuit caixons y vint y vuit torretas per posar flors, una pala de ferro, una gúbia, un magall y dos aixadas, qual casa està situada a la platja o ribera del mar de esta dita Vila de Sitges.

— Item, tota aquella altra caseta situada al extrem de dit hort de la sobredita casa per lo ús y habitació del hortolà del mateix hort.

— Item, tota aquella altra casa situada dins la present Vila y carrer dit la Devallada den Samà (8).

— Item, altres dos casetas situadas en la mateixa Vila, y carreró dit de la Carreta.

— Item, altra caseta o escaleta ab son magatsem (...) situat (...) en los arreballs de dita Vila y carrer dit las Parelladas cerca lo Pouvedre.

— Item, tot aquell hort ab sa casa, sínia y safreig y terras de sa pertinència situat en lo terme de la present Vila y camí que va a la capella de Nostra Senyora del Viñet.

— Item, tota aquella altra casa situada en la referida Vila en lo carrer del Aigua que antes era y habitava Manuel Llopis Bernadí (9).

— Item, tota aquella altra casa en lo mateix carrer del Aigua, ab sa botiga, qual casa és a la cantonada, y antes era també de Manuel Llopis Bernadí y ara lo difunt la cedeix a Donya Eleonor Falç (10).

— Item, tota aquella pessa de terra que antes se anomenava la Terra Cavada, de tinguda quatre jornals, que lo difunt Don Bonaventura Falç ho ha establerts o venut tot per patis a censal quals se continuaran en son lloch, ahont possehia també un pati en lo carrer dit de Sant Bonaventura que antes era de dit Llopis Bernadí y, separatament, una cinia ab sas rodas y demés necessari.

— Item, tot aquell corral ab tres habitacions una de ellas inhabitable junt ab so partida de terreno, a saber, trenta tres jornals plantats de viña malvasia vella, y tres de viña negra jova y partida de montaña ab alguns garrofers situada en lo terme de la present Vila y partida de Aiguadolç.

— Item, tota aquella pessa de terra també de viña malvasia plantada de tinguda dos jornals poch més o menos, situada en dit terme y partida dita lo Fondet den Matalí junt ab una porció de montaña de pertinències de la mateixa.

— Item, tota aquella altra porció de terreno de tinguda dos jornals montaña o erm ab una porció de garrofers en ella plantats situada en dit terme y partida den Suri.

— Item, tota aquella altra partida de terreno de viña negra plantada de tinguda sinch jornals junt ab una partida de montaña de sa pertinència de la qual hi ha quatre jornals y

mitg de viña deixat a rabassa morta situada en dit terme y partida dita las Pruellas.

— Item, tota aquella altra partida de terra també de viña negra plantada de tinguda vuit jornals junt ab una porció de montaña de sa pertinència en la qual hi ha dos jornals de viña deixada a rabassa morta situada en lo terme de Ribas y partida dita las Carreteras.

— Item, tota aquella altra partida de terra també de viña negra plantada de tinguda onse jornals situada en dit terme de Ribas y partida dita Las Torres.

— Item, tota aquella altra casa o heretat ab son cassal y terras campas y de viña plantadas, montaña, bosch y demés de sa pertinència situada en lo dit terme y parròquia de Ribas dita lo mas Renart (...).

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab sos corrals, porxo y pallissa ab sas terras campas de viña plantada y de bosch y demés de sa pertinència situada en lo terme de Sant Cugat Sasgarrigas dita la Serra (...).

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab sas terras així campas com de viña plantadas, bosch y montaña y demés de sa pertinència situada en lo terme de la present Vila y quadra de Canpdesens anomenada lo Mas Quadrell (...).

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab son corral y terres així campas com plantadas de viña, bosch y montaña y demés de sa pertinència situada en lo terme de Jafra anomenada la Casa Nova (...).

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab son corral y pallisa y ab sas terras així campas com plantadas de viña, boscos y montaña y demés de sa pertinència situada en lo terme de Olivella anomenada la Casa Vella de Olivella (11) (...).

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab sos corrals y pallissa y ab sas terras així campas com de viña plantadas, boscos y montaña y demés de sa pertinència situada en lo dit terme de Olivella anomenada Casa en Martí (...).

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab son corral y sas terras així campas com de viña plantadas, boscos y montaña y demés de sa pertinència de la mateixa heretat situada en lo referit terme de Olivella nomenada Casa de Baix.

— Item, tota aquella altra casa y heretat ab sas terras així campas com de viña plantadas y demés de sa pertinència situada en lo terme y parròquia de Gavà».

* * *

Són, doncs, vuit cases urbanes, dos horts, un corral, sis partides de terra i vuit masies amb totes les seves pertinències als termes de Sitges, Ribes, Olivella, Jafra, Sant Cugat Sesgarrigues i Gavà. Fixem-nos, però, que a Sitges, si bé hi ha la casa pairal i la gairebé totalitat de cases i horts —fora de les del terme de Ribes, situades a les Carreteres i a les Torres— hi ha únicament una masia: el Mas Quadrell. Altres set són fora del terme. Això explica que al Cadastre del 1772, Caterina Falç i Roger mare de Don Josep Bonaventura Falç, aparegui en quart lloc entre els terratinents de Sitges. Efectivament, la família Falç posseïa, segons l'esmentat cadastre conservat a l'Arxiu Històric Municipal de Sitges, 264 jornals de terra, mentre la Pia Almoïna de la Catedral de Barcelona en tenia 1.096, en Joan Pasqual i Planes 485, i en Pere Joan Girona, 316. D'aquests 264 jornals, 155 corresponien al Mas Quadrell i 68 a la partida d'Aiguadolç.

ELS CENSALS

Cal fer, també, un breu esment a l'apartat dels censals. Els censals són drets real d'origen feudal que tingueren a Catalunya fins ben entrat aquest segle una gran importància com a instrument de crèdit. S'establia el censal, ordinàriament quan el propietari d'una terra la cedia a una altra persona que s'obligava a pagar un cànon o pensió anyal que era, en principi i ordinàriament, perpetuu. Llavors que la depreciació de la moneda i l'augment del cost de la vida, això que ara en diem inflació, no preocupava massa la gent, tenir uns quants censals era una garantia de bona renda.

I això és el que procurà Don Josep Bonaventura Falç amb la urbanització de la porció de la Terra Cavada compresa entre les Parellades, el carrer de Sant Francesc i el torrent de la Bassa Rodona, obrint els actuals carrers de Sant Josep Sant Gaudenci i Sant Bonaventura.

A l'inventari que transcrivim hi consten cinquanta-nou censals que fan un preu de terra equivalent a 10.261 lliures, 26 dels quals, amb un preu de 4.851 lliures i 8 sous es diu expressament que són a la Terra Cavada. Probablement ho foren més. Les pensions anyals que cobrava la família Falç per aquests cinquanta-nou censals eren de 319 lliures i 13 sous.

CONCLUSIÓ

En aquest estat es trobava el patrimoni rús-

tec més important de Sitges al llindar del segle dinou. Fóra molt interessant estudiar altres patrimonis, com els dels Pasqual i Planas, els Girona i els Amell, i d'altres. Estudiar-los en la seva evolució, per tal d'esbrinar la història senyorial de les masies del Garraf, les masies de Sitges. Caldria fer-ho.

Lluís Jou

(1) CARBONELL I GENER, Josep. *Siete ensayos de historia suburensa*. Sitges, El Eco de Sitges, 1961. pp. 211-242.

(2) CARBONELL I GENER, Josep. *Don Josep Bonaventura Falç i el context històric de la seva època*. Sitges, El Eco de Sitges, 1977.

(3) A. H. M.-S. *Inventaris de Ferrer 1773-1803*, f. 171 v.

(4) A. H. M.-S. *Testaments de Ferrer*.

(5) CARBONELL I GENER, Josep. *Don Josep...*, pp. 20.

(6) A. H. M.-S. *Testaments de Ferrer 1773-1803*, f. 445.

(7) Es refereix a la mare i principal de Don Josep Bonaventura Falç.

(8) Segurament l'actual carrer de la Davallada.

(9) Cosí també de D. Josep Bonaventura Falç. Vegeu CARBONELL I GENER, Josep. *Don Josep...*, pp. 19, 317-327.

(10) Elionor Falç era la muller del difunt, a la qual aquest deixa les dues cases del carrer de l'Aigua. Vegeu CARBONELL I GENER, Josep. *Don Josep...*, pp. 332.

(11) Possiblement l'actual Can Camps, d'Olivella, que, segons V. Carbonell i Virella s'havia anomenat Mas de N'Olivella.

(*) Per a la transcripció, hem respectat la grafia del text original. Únicament hem modificat les majúscules, accents i desenvolupat les abreviatures.

Amb el suport de la

**Caixa de Pensions
per a la Vellesa
i d'Estalvis**

‘La Caixa’